

NAČRTOVANJE DRUŽINE

Najpomembnejša življenjska odločitev je nedvomno odločitev o starševstvu. Je temeljna človekova pravica in omogoča posameznikom in parom, da dosežejo želeno število potomcev v časovnem obdobju, kot so si ga zamislili- z uporabo kontracepcije in zdravljenjem neplodnosti. Svobodno odločanje ženske o številu otrok ima velik vpliv na njeno zdravje, počutje, samopodobo in nenazadnje na izid vsake nosečnosti.

ZAKONSKA UREDITEV NAČRTOVANJA DRUŽINE V SLOVENIJI

V Sloveniji je svoboda do odločanja o rojstvih otrok zapisana v ustavi, ki je hierarhično najvišji in najpomembnejši pravni akt v državi. Člen ustave, ki neposredno govori o svobodnem odločanju o rojstvih otrok, je 55. člen:

- odločanje o rojstvih svojih otrok je svobodno
- država zagotavlja možnosti in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok

Zakona, ki neposredno urejata z ustavo določeno svobodo in pravico do odločanja o rojstvih otrok, sta dva:

- Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvih otrok (ZZUUP) iz leta 1977
- Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo iz leta 2000.

Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvih otrok

ZZUUP podrobneje govori o preprečevanju zanositve- ta je lahko začasna (kontracepcija) in trajna (sterilizacija)- in umetni prekinitvi nosečnosti (UPN). Moški ali ženska imata tako pravico do svetovanja in predpisovanja najprimernejše metode za začasno preprečevanje nosečnosti.

- **Sterilizacija** se lahko opravi samo na zahtevo osebe, ki naj bi bila sterilizirana, če je dopolnila 35 let in je razsodna. Sterilizacija se ne sme opraviti osebi, ki še ni dopolnila 35 let ali je nerazsodna.

Sterilizacijo za nerazsodno osebo lahko zahtevajo starši oz. skrbniki z dovoljenjem pristojnega centra za socialno delo. Zahtevo za sterilizacijo obravnava komisija prve stopnje za umetno prekinitev nosečnosti, opravi pa se jo po preteku šestih mesecev od njene odobritve (razen v primeru, ko je potrebna iz zdravstvenih razlogov).

- **Kontracepcija** se glede na določila ZZUUP lahko predpiše vsaki ženski, tudi mladoletnici, če je le-ta razsodna. Za predpis kontracepcije mladostnici ni potrebna vednost in vnaprejšnje soglasje staršev- ne glede na njeno starost.

- **Umetna prekinitev nosečnosti** je po ZZUUP na zahtevo ženske dovoljena do 10. tedna nosečnosti. Po 10. tednu nosečnosti je dovoljena le z dovoljenjem komisije za UPN I. in II. stopnje. Potrebna je napotnica osebnega ginekologa, Po 10. tednu nosečnosti pa mora nosečnica komisiji za UPN podati še pisno zahtevo za UPN.

Glede višine nosečnosti in UPN ni zakonskih omejitev, so pa pozne prekinitve nosečnosti (po 22. tednu), opredeljene kot prezgodnja rojstva.

Zakon ne določa starostne omejitve.

Mladostnice ne potrebujejo soglasja staršev za UPN.

V tem pogledu je slovenska zakonodaja ena izmed liberalnejših v Evropi in tako resnično omogoča pravico do svobodnega odločanja o rojstvih otrok. Dovoljena splavnost se kljub dostopnosti UPN v Sloveniji vztrajno znižuje. Smo med najuspešnejšimi državami v preprečevanju neželene nosečnosti pri mladostnicah v EU.

UMETNA PREKINITEV NOSEČNOSTI V EVROPI

Pravica do umetne prekinitve nosečnosti nikakor ni nekaj samoumevnega. Evropske države imajo do prekinitve nosečnosti različen odnos, tradicije in zakonodajo.

V severnoevropskih (pretežno protestantskih) državah, ki so UPN liberalizirale že v začetku l. 1970, je rodnost kljub dostopnosti UPN najvišja v Evropski uniji, kar pomeni, da se z dostopnostjo UPN ni spremenila želja po določeni velikosti družine, temveč se je načrtovana zanositev le odložila na kasnejši, za žensko primernejši čas.

Nasprotno pa je rodnost v zahodno- in južnoevropskih (pretežno katoliških) državah, kjer je dostop do UPN bolj omejen, razmeroma nizka.

Srednje- in vzhodnoevropske države so liberalizirale UPN že pred več desetletji- UPN na zahtevo je bila najprej dovoljena na Madžarskem (l. 1953), nekdanji Sovjetski zvezi (l. 1955), na Poljskem in Bolgariji (1956), Češkoslovaškem in Romuniji (1957), v nekdanji Jugoslaviji, vključno s Slovenijo, pa l. 1977. V času komunizma sta bili dovoljena splavnost in rodnost najvišji v Evropi.

Umetna prekinitev nosečnosti je popolnoma prepovedana na Malti, na Irskem pa se lahko opravi zgolj v primeru, ko je ogroženo življenje ženske. Drugod v Evropi je nad voljo pod določenimi pogoji:

- v primeru razvojnih napak pri plodu, resnih zdravstvenih tveganjih za žensko, posilstva in drugih nasilnih dejanj: Poljska
- v primeru ogroženega telesnega in duševnega zdravja ženske: Luksemburg
- v primeru ogroženega telesnega in duševnega zdravja ženske ali zaradi socialno-ekonomskih razlogov: Ciper, Finska, Združeno kraljestvo (razen Severne Irske, kjer je UPN dovoljena le v primeru z življenjem nezdružljivih napak pri plodu ali zaradi ogroženega zdravja ženske)
- na zahtevo, prošnjo ženske, brez drugih legalnih zahtev: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Italija, Latvija, Litva, Nizozemska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Švedska, Albanija, Belorusija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Makedonija, Norveška, Rusija, Srbija, Črna Gora, Švica, Ukrajina in Turčija.